

ADANA'NIN ÇAĞDAŞ SAZŞAİRLERİNİN ŞİİRLERİNDE İSTİKLAL SAVAŞI

Dr. Halide Kavkazlı

1919'dan, 1923 yılına kadar, yani İzmir'in Yunanlar tarafından işgalinden başlayarak cumhuriyetin ilanına kadar devam eden milli mücadele yıllarında Türk halkı silahına, Türk aydınları ise kalemlerine sarılarak milli kurtuluş savaşı yapmışlardı.

Türkiye'yi emperyalist devletleri arasında parçalanmaktan, emperyalizm esaretinden korumak için halkın yaptığı istiklâl mücadelesine katılan Türk yazar ve şairleri vatan, hürriyet, istiklâl uğruna yapılan savaşları kendi dizelerinde yürek yankısıyla terennüm etmişlerdi. Enver Behnan Şapalyo'nun sözleriyle dersek o devirde Türk edebiyatı tarihine tamamiyle yeni heyecanlar, milli keuderle dolu bir vatan edebiyatı sayfası katılmıştı (Bak: 1.5). Bütün milletin arzularına tercüman olan bu devir edebiyatının adı istiklal savaşı edebiyat savaşı idi. İstiklal savaşı edebiyatının yaşadığı günlerde halk şairleri de o devrin -"kara günlerin" şiirini yaratırlardı.

Milli Kurtuluş Savaşı sonrası hayata gelmiş, yaşayıp yaratmış saz şairlerinden bazıları da o devirdeki tarihi olaylardan öyle tabilikle, öyle heyecan ve kesinlikle bahsediyorlar ki, sanki o yılların, o olayların canlı şahidi olmuşlardı. Halkın, milletin hayatında baş veren olaylara her zaman ses veren saz şairleri o yılların ağı ve acılarını hatırlamaya ve eserlerinde tasvir etmeye bilmezler. Çünkü "Kara günlerini hatırlamayan milletin aydın günlerinin kıymetini bilmezler" (1.6).

Adana'nın çağdaş saz şairlerinden Aşık Halil Karabulut, Aşık Feymani, Aşık Abdulvahap Kocaman ve başkaları emperyalizme karşı milli mücadele hareketına başcılık etmiş Mustafa Kemal Paşa'ya, istiklal uğruna yapılan savaşa hasrettikleri eserler ile ede-

(1) Enver Behnan Şapalyo. İstiklal Savaşı edebiyat tarihi. -Ak kitabevi, 1968.

biyat tarihine yeni ve önemli sayfalar ilave etmişler. Bu aşıkların eserlerini okudukça, devrin tarihi olayları gözönünde canlanır, bütün halkın istiklal uğruna savaşa katıldığıının şahidi oluruz

Ey arkadaş kulak ver de ibret al, Bu
millet ne günler gördü, bilesin. İstiklal
uğruna, vatan uğruna Yüzbinlerce
şehit erdi, bilesin (2.7)

Bu mısraları Adana'nın Kadirli bucağına bağlı Mehmetli köyünden olan Halil Karabulut söylemiştir. Halil Karabulut'un Atatürk'ü ve eserlerini anladığından söz eden Profesör Saim Sakaoğlu yazar: "O daha 18 yaşında genç bir çiftçi iken Cumhuriyetimizi konu alan şiir yazmıştır. İkinci Dünya Savaşının sonlarına rastlanan o günlerde bir köy delikanlısının Cumhuriyet kavramına bu kadar sıcak bir elle sarılması mühim bir olaydır.

Onun cumhuriyeti konu alan bir destanı vardır. Bu destanla adeta Cumhuriyetin ve onun getirdiği güzelliklerin tarihi yazılmıştır". (3.106).

İstiklal Savaşının keza bir tarihi adlandırılabilir destanını okudukça Halil Karabulut'un vatanını, milletini ne kadar candan seven bir vatandaş olduğunun şahidi oluyoruz. Milletini, yurdunu içten sevmeyen, onun geçmiş günlerini, tarihini iyi bilmeyen bir kesin böyle bir destan kaleme alabilmesi imkansızdır. Halil Karabulut tarihi olaylardan öyle ciddilikle bahsediyor ki, sanki kendisi bu şerefli istiklal savaşına katılmış, o ağırlı, acılı, kayıplı yılların canlı şahidi olmuştur.

Bilindiği üzere İstiklal Savaşına General Mustafa Paşa başcılık ediyordu. Türkiye'nin en ağır yıllarında onun yürüttüğü iç ve dış politığın vatanın milli çıkarına uygun düştüğünü hem halk, hem de Büyük Millet Meclisi anlıyor ve onun önderliği ile istiklal uğruna vuruşlarda tam zafer kazanacaklarına inanıyordu. Kemalcılar Anka-

(2) Türk İstiklal Savaşı destanları-1982.

(3) Prof.Dr. Saim Sakaoğlu, Atatürk gençlik ve kültür, Konya, 1990.

ra'da Büyük Millet Meclisinin toplantısını çağırıldılar. Türkiye Büyük Millet Meclisi büyük törenle 23 Nisan 1920 yılında Hacı Bayram camiiinde faaliyete başladı. Meclis İstanbul'un işgalcılar tarafından zaptedilmesinden sonra Sultan hükümetinin bütün fermanlarının kanun dışı bırakıldığını ve başta Mustafa Kemal olmakla yeni hükümet teşkil olunduğunu ilan etti. Bu tarihi hadise on yıllar geçtikten sonra Aşık Halil Karabulut'un şiirlerinde öz aksini bulmuştur.

23 Nisan'da Meclis açıldı. Kemal Paşa
hemen başkan seçildi. Hükümet
kuruldu, işe geçildi. Düzene sokuldu
ordu, bilesin. (2.9)

Bilindiği üzere 19 Mayıs 1919 tarihinin Kurtuluş Savaşının başlandığı bir gün olarak Türk milletinin tarihinde müstesna bir yeri vardır. Böyle ki, Atatürk İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinin ertesi günü 16 Mayıs gecesi vapurla İstanbul'dan ayrılmış ve 19 Mayıs'da Samsun'a çıkmıştır. O, hemen uygulamaya çalışacağı temel fikrin "kayıtsız ve şartsız müstakil bir Türk Devleti tesis edeceğini", bu yolda parola "Ya İstiklal, ya ölüm" olduğunu, Türk milleti ve ülkesinin bölünmeyeceğini, hür ve bağımsız olarak yaşamaya devam edeceğini bütün dünyaya göstermiştir. Türk milletinin kaderinde alinyazısı olan bu tarihi günde Adanalı sazşairlerinin şiirlerinde gururla anılır:

19 Mayıs'ta Samsun'a çıktı, Milli
mücadele bayrağın çekti.
Kalplere Kurtuluş umudun ekti, O
bir ışık, o bir nurdu, bilesin.

(Halil Karabuluttan. 2.8)

Ülkenin bütünlüğünün ve milletin bağımsızlığının tehlikede olduğunu anlayan "Bayrakları bayrak yapan,, üstündeki kandır. Toprak, eğer uğrunda ölen varsa, vatandır" haykırışını kalplerinde ve

beyinlerinde duyan yaşlısı, genci, kızı, kadını, kocası, yedisinden yetmişine kadar bütün Türk evlatları istiklal uğrunda savaşa kalkmışlardı. Türkiye'yi felakete sürükleyenlere karşı yapılan savaşta tüm halk, tüm millet katılmıştı. İstanbul, İzmir gibi büyük sanayi şehirleri, oradaki işçiler emperyalizmin çevresinde olduğu bir zamanda köylüler hareket kuvveti gibi faaliyet gösterirlerdi. Bütün bu cihetleri de duyup anlayan çağdaş sazşairleri tüm milletin, halkın bir emel uğrunda yaptığı savaşlarda büyük birlik gösterdiğinden şiirlerinde, destanlarında geniş şekilde bahsetmişler. Adana'nın Kadirli ilçesinin Azaplı köyünden olan Aşık Feymani "Türk İstiklal Savaşı" destanında milli mücadele yıllarında halkın birliğinden söz açarken demiştir:

Allah, Allah deyip koştuk bir sesle,
Savaşa katıldık büyük hevesle,
Çoban değnek ile, çiftçi mesesle,
Doğuştuk, dünyaya aşikar ettik.

Çete yalın ayak, asker çarıkla, Kadı
cübbesiyle, hoca sarıkla, Öküz kağı
ile, merkez kürükle, Cepheden
cepheye koştuk hür ettik.

(2.31)

Adana'nın Kadirli ilçesinin Avlık (Koçlu) köyünden olan Aşık Abdulvahap Kocaman başta Atatürk olmakla milletin bir bütün halinde düşmanlara aman zaman vermediğinden böyle söz eder:

Türk milleti tek bir vücut, tek bir can,
Birlik, beraberlik kurduk, kazandık. Bir
ekmeği dokuz kişi bölüştük,
Güçlüklere göğüs verdik kazandık.

Yine de Aşık Feymani'nin destanında istiklal uğruna yapılan savaşta halkın tam seferber olduğunun şahidi oluyoruz:

Gün oldu ki, lokma ekmek yemedik,
Yalın ayak koştuk, çarık giymedik.
Sağlam-sakat, çoluk çocuk demedik.
Yediden yetmişe seferber ettik.

(2.32)

Kutsal bir gaye uğruna yapılan savaşlarda Türk kız ve kadınlarının da belli başlı rolleri olmuştur. Savaş alanında kardeşleri, ihtiyarları ile beraber vuruşan, onlara birçok yardımlarda bulunan bu kadınlar asıl vatansever, asıl vatandaş gibi davrandılar. Saz şairleri milli mücadele yıllarında erkeklerle omuz omuza yürüyerek savaşlara katılan bu Türk kız ve kadınlarından da bir kıvanç hissi ile bahsederler:

Biz cephede aldık harbin tadını,
Mermi çekti Türkün gebe kadını,
Doğum yapsa çocuğumun adını,
Ya zafer, ya savaş vurduk, kazandık.

(Aşık Abdulvahap Kocaman, 2.52)

Ovalarını, evlerini, çocuklarını bırakıp silaha sarılan yavrularını kolları üstüne götürün, yaşının ihtiyarlığına rağmen top mermileri taşıyan helak olan "Elif bacıların", "Zeynep anaların", "Fatma ninele-rin" kendi kadınlıklarını unutarak erkek gibi savaşlarda katılımından söz eden,

Türk milleti sevmez tembel yatmayı,
Kadın erkek bilir silah atmayı,
Nice Nene Hatun, Kara Fatma'yı,
Cephede savaşan bir asker ettik.

(Aşık Feymani 2.32)

diyen aşık Feymani'nin ve başka aşıkların şiirlerinde bazı zaman gizli kederin, yürek yankısının da şahidi oluyoruz:

Gelin evde koydu yaşlı nineyi,
Mermiyle kundağa sardı bebeği,
Düşmanlar sesini duymasın deyi.
Kapattı ağzını öldü zâr ettik.

(Aşık Feymani'den 2.3)

Burada kaydetmek gerekir ki, her halde İstiklal Savaşı zamanında kadınların cephede büyük kahramanlık, şecaat gösterdiklerinin neticesidir ki, 1923 yılından sonra bedii eserlerde kadın problemlerine kadın meselesine daha geniş yer verilir, ondan daha ciddi bahsedilirdi. Halide Edip, Aka Gündüz, Reşad Enis, Sadri Ertem, Suat Derviş'in romanları fikrimizi saptayan en bariz örneklerdir.

Bilindiği üzere 24 Temmuz 1923'de Lozan'da Türkiye ile İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya ve Japonya arasında barış mukavelesi bağlamakla milli kurtuluş hareketi Türkiye'nin kendi istiklaliyetini kurmasıyla sonuçlandı. Halkın, milletin bu başarısı çok kayıplar hesabına olsa da zaferle, şerefle azimle noktalanmış milli mücadele, bağlanılan barış mukavelesi de aşık şiiri için bahis konusu olmuştur:

Vatan kurturmaya ettik yarışı, Şehit
mezarıdır her bir karışı, Tarihe yön
verdi Lozan barışı, Biz milletçe sulhu
hep ezber ettik.

(Aşık Feymani, 2.33)

Sevgiyi ve nefreti, sevinci ve acıyı, toplumsal olayları, siyasi ve sosyal konuları kendi diliyle, kendi yorumlarıyla değerlendirmesini bilen diğer saz şairleri de

"Kimin haddi nedir Türk'e yan bakmak,
Zafer meşalesi yakan Türkleriz" (2,53)

diyen Aşık Abdulvanap Kocaman gibi İstiklal savaşı sonunun zaferi-

ni ve bundan duydukları kıvancı, ve gururu da dizelerinde dile getirmişler.

Muasır devrin başka sazşairleri gibi Adana'dan halkın sesi olarak **çağlayan** aşıkların da Atatürk'e, milli mücadeleye hasrettikleri **koşma**, semai ve destanlardan görülüyor ki, onlar neyi terennüm **ederlerse** etsinler her zaman aşık şiiri ananelerine sadık kalmışlardı, **yalnız** lirik değil, savaşın acı ve kayıplarından söz açan şiirlerinde **de** maharet göstererek bediilik bakımından zengin ve mükemmel **eserler** yaratmakta büyük ustalık göstermişler.

Aşık Abdulvahap Kocaman şöyle söyler:

Vatana can verdik vatan vermedik,
Bu yurttaki kimseye imkan vermedik,
Düşmanlara aman, zaman vermedik,
Vurduk başlarını kırdık, kazandık.

(2.53)

Başka Türk saz şairleri ile beraber Adanalı aşıkların da İstiklal Savaşı ile ilgili destanlarının toplanıp basılmasında büyük emeği olmuş Nail Tan yazar: "Halk şairlerimiz binlerce, kahramanlıkla dolu İstiklal Savaşı içinde Büyük Önder Atatürk'ün hizmetlerini mısra mısra, dördlük dördlük dile getirmişler, Halk edebiyatımıza yeni ölmez eserler kazandırmışlar". (2.6)

Göstermek gerekir ki, kahramanlık, mertlik, cesaret Türk halkının değer verdiği, hatta en fazla sevdiği ve duyduğu bir kaynaktır. Bu açıdan bakılırsa, diğer Türk saz şairleri gibi

Milyonlara karşı koyan bir ferdiz,
Cesarete karşı çıkan Türkleriz Bana
inanmazsan tarihi oku, Şu dünyaya
nam bırakan Türkleriz.

diyerek yığitliği kutsayan Aşık Abdulvahap Kocaman şiirlerinde kahramanlıkla, zaferle ilgili temaların fazla yer bulması tabii bir haldir.

Adana'ya ilk geliŒi 31 Ekim 1918 yılı, son geliŒi 24 Mayıs 1938 yılı olan 16 Mart 1923 yılında yine Adana'da yaptığı bir konuşmasında "Sanatsız kalan bir milletin damarlarından biri kopmuş gibi olur" diyen Atatürk'e göre Őair "İnsanlarda ince, yüksek, derin ve necip duyguları en ziyade duyabilen ve duyurabilen" kişilere denir. Bizce zengin geleneği olan Çukurova halk edebiyatının temsilcileri olan, Karacaođlan, Dadalođlu ananelerini yaŒatan Adana'nın çağdaŒ aŒıkları da mehz öyle saz Őairlerindedirler.